

יָם שֶׁל תּוֹרָה

פרשת בהר-בחוקות' לג בעומר תשפ"ו

בפרק כה' של ויקרא, התורה אומרת:

י / וקדשתם, את שנת החמשים שנה, וקראתם דרוֹר בארץ, לכל-ישביה; יובל הוא, תהיה לכם, ושבתם איש אל-אחזתו, ואיש אל-משפחתו תשבּוּ

נמצא, כי החירות והגאולה השלמה תלויות בגילוי סודות הזוהר אשר גילה רבי שמעון בר יוחאי. ויש לעיין ולהבין מהו הקשר הפנימי שבין שני העניינים – מה עניין חירות אצל הזוהר?

הגמרא² מלמדת: "תניא, הִיא רַבִּי מֵאִיר אֹמֵר: אָדָם הָרֵאשׁוֹן מִכָּל הָעוֹלָם כּוֹלוֹ הוֹצֵר עֶפְרוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "גָּלְמֵי רָאוּ עֵינֵיךְ", וְכָתִיב: "כִּי ה' עֵינָיו מִשְׁטָטוֹת בְּכָל הָאָרֶץ". אָמַר רַב אֹשְׁעִיָּא מִשְׁמִיה דְּרַב: אָדָם הָרֵאשׁוֹן גּוֹפוֹ מִבְּבֶל, וְרֵאשׁוֹ מֵאָרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְאֶבְרִיּוֹ מִשְׁאֵר אֶרְצוֹת"

הזוהר¹ מרחיב את מושג החירות הנאמר ביובל אל החירות המוחלטת העתידה להתגלות באחרית הימים. באחת מהתגלויותיו, נגלה אליהו הנביא לרבי שמעון בר יוחאי ואמר לו בתרגום ללשון קודש: "רבי רבי אתה הוא עץ גדול וחזק בתורה, בענפים שלך שהם האיברים הקדושים, כמה עופות נחים שם, של נשמות קדושות כדוגמה של מעלה, שנאמר בו ובענפיו ידורו צפרי השמים, וכמה בני אדם למטה יתפרנסו מאותו חיבור שלך, כאשר יתגלה למטה בדור האחרון בסוף הימים, ובגללו וקראתם דרוֹר בארץ"

¹ תיקוני הזוהר, תיקון ו', דף כ"ג ע"ב.
² מסכת סנהדרין, דפים ל"ח ע"א-ע"ב.

השלושים ושלושה – ל"ג בעומר – ירדה להם המן מן השמים.
קשה לקבל את דברי הרב בלא עיון, שהרי לכאורה הם סותרים את דברי התורה עצמה. שכן נאמר:

יִסְעוּ, מֵאֵילִם, וַיָּבֹאוּ כָּל-עֵדֹת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶל-מִדְבַּר-סִין, אֲשֶׁר בֵּין-אֵילִם וּבֵין סִינִי--בְּחַמְשָׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי, לְצֵאתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם

והנה החודש השני הוא חודש אייר, ונמצא כי מדובר בט"ו באייר. ולאחר תלונתם, ירד להם המן למחרת בבוקר – ביום ט"ז באייר, שהוא היום השלושים ואחד לספירת העומר, ולא ל"ג בעומר. ואם כן, כיצד יתיישבו דברי החתם סופר?

ונראה לומר בדרך יישוב, כי כאשר נתבונן בפסוקים העוסקים בירידת המן, נמצא כי הקב"ה כופל את הודעתו. בתחילה נאמר:

ד / וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה, הֲנִי מִמְטִיר לָכֶם לֶחֶם מִן-הַשָּׁמַיִם; וַיֵּצֵא הָעָם וּלְקַטוּ דָּבָר--יוֹם בְּיוֹמוֹ, לְמַעַן אֲנִסְנוּ הַיֶּלֶךְ בְּתוֹרַתִי אִם-לֹא

ומשה מוסר הדברים לעם. ואף על פי כן, לאחר מכן חוזרת התורה ואומרת:

יב / שָׁמַעְתִּי, אֶת-תְּלוֹנַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל--דָּבָר אֱלֹהִים לֵאמֹר בֵּין הָעֲרָבִים תֹּאכְלוּ בָשָׂר, וּבִבְקָר תִּשְׁבְּעוּ--לֶחֶם; וַיִּדְעֶתֶם, כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם

ולכאורה, למה הכפילות?

ועל כך מבאר הרמב"ן¹⁰, כי בהודעה הראשונה עדיין היה מקום לטעות בלב העם, ולחשוב כי נס זה אינו אלא לשעה מועטת – יום או יומיים – עד שיגיעו למקום יישוב. ולפיכך חזר הקב"ה והודיעם שנית, ללמד כי אין זו הנהגה זמנית אלא שפע מתמשך מן השמים.

ועדיין יש לעיין: מדוע לא נאמר הדבר בפירוש כבר בראשונה, ומה טעם לחלק את הגילוי לשני שלבים?

ונראה, כי יסוד הדבר נעוץ במהות היום של ל"ג בעומר, שהוא זמן גילוי פנימיות התורה וסודותיה –

והנה פירשה התורה כי עפרו של אדם הראשון נלקח מן האדמה, והוא כלל עפר מכל הארצות כולן. נמצא, שיש קשר עמוק בין האדם לבין מקומו הראוי לו. ועל יסוד זה מבאר ה"אוצרות יוסף"³, כי האדם כולל בקרבו חלק מכל הארצות, ומעמדו תלוי במה שהוא מחשיב ומרומם. אם הראש – שהוא מקום השכל והקדושה – גובר, אזי ארץ ישראל שולטת בו, והוא ראוי לשכון בה. ואם חס ושלום הגוף גובר, אין הוא ראוי לארץ הקדושה ונגזר עליו גלות.

אלא שיש לעיין בטיבה של ארץ ישראל שממנה נברא ראשו של אדם. ויש להקדים דברי ה"שפת אמת"⁴ על הפסוק:

צו אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם, כִּי-אֲתֶם בָּאִים, אֶל-הָאָרֶץ כְּנָעַן: זֹאת הָאָרֶץ, אֲשֶׁר תִּפְּל לָכֶם בְּנַחְלָה, אָרֶץ כְּנָעַן, לְגַבְלֶתֶיהָ:

ולכאורה, לשון "תפל" צריך ביאור – וכי ירושה נופלת מאליה?

אלא מבאר ה"שפת אמת", כי יושבי כנען לא זכו להשיג את מהותה האמיתית של ארץ ישראל. כל זמן שהיו יושבים בה, לא הייתה הארץ במדרגתה העליונה. רק כאשר נכנסו בני ישראל לתוכה, נתגלה בה בחינתה האמיתית, והתחברה עם שורשה העליון. וכמו שנאמר:⁶ "ירושלים הבנויה כעיר שחוברה לה יחדיו" – שיש ירושלים של מעלה וירושלים של מטה.⁷

וכן הוא בכל ארץ ישראל – יש לה שורש עליון, וכאשר ישראל שורים בה בקדושה, מתאחדים שני הממדים. אזי משתנה עצם מציאות הארץ, ונעשית מציאות רוחנית עליונה – ארץ ישראל האמיתית, ולא עוד ארץ כנען.

ולפי זה יש להבין: מהי אותה ארץ ישראל שממנה נלקח ראשו של אדם הראשון? יש לומר, כי מדובר בבחינתה העליונה – השורש הרוחני, ולא רק המציאות הגשמית.

ועל מנת להעמיק בזה, יש להתבונן בעניין ל"ג בעומר. החתם סופר⁸ מביא מדרש, שבני ישראל אכלו מצה שלושים יום לאחר יציאת מצרים. ביום העשרים ותשעה לעומר פסקה המצה, ובשלושה ימים שלאחר מכן לא היה להם מה לאכול, עד שהתלוננו. וביום

³ אוצר יוסף, חלק ב', דרוש ב', דף ג' ע"ב.

⁴ פרשת מסעי, שנת תרל"ט.

⁵ במדבר ל"ד, ב'.

⁶ תהילים קכ"ב, ג'.

⁷ מסכת תענית, דף ה' ע"א.

⁸ שו"ת חתם סופר, יורה דעה, סימן רל"ג.

⁹ שמות ט"ז, א'.

¹⁰ שמות ט"ז, י"ב.

בעניין מתן תורה, התורה מצווה ודורשת¹⁵:

**וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵךְ אֶל-הָעָם, וְקַדְשֵׁתֶם
הַיּוֹם וּמָחָר; וּכְבַסוּ, שְׂמַלְתֶּם
יָא / וְהָיוּ נְכֻנִים, לַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי: כִּי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי,
יֵרֵד יְהוָה לְעֵינֵי כָל-הָעָם--עַל-הַר סִינַי**

אולם הכנה זו היא מצד עבודתנו, ולא מצד קידוש הבא מלמעלה בלבד. בעקבות השתדלותם של בני ישראל, הקב"ה משפיע עליהם את הקדושה הראויה לקבלת התורה. אך יש לזכור: קדושה זו אינה דבר מחודש, אלא קדומה היא, אלא שמפני החטא נסתלקה, ועל ידי ההכנה אין אנו אלא מחזירים אותה למקומה.

ולפיכך, במקביל לשלושת ימי ההכנה, הקב"ה מעמיד סדר רוחני מוקדם. שלושת הימים שלפני מתן תורה אינם אלא גילוי בפועל של אותה הכנה עליונה. הקב"ה מכין את השורשים הרוחניים, וישראל מכינים עצמם להיות כלי קיבול אליהם.

ומעתה מובן ההבדל בין שני הזמנים שנאמרו בירידת המן. מצד הפשט, ירידתו ביום ל"א לעומר, והוא כנגד ההודעה הראשונה. אולם ישנה הודעה שנייה, שמטרתה לקבוע את מציאות המן באופן קבוע, ולחתום מהלך של שלושה ימי הכנה. ולפיכך, ביום ל"ג בעומר – אזי נעשה העם מוכן בשלמות, ויכול להחזיק את השפע הרוחני היורד מלמעלה.

ונמצא, כי כל ההכנה הכפולה נוגעת דווקא לסתרי תורה. כי חטאו של אדם הראשון היה שהעמיד עיקר עיונו על עץ הדעת – שהוא בחינת פשט התורה – והניח את עץ החיים, שהוא סוד פנימיות התורה. ולפיכך, חסרון זה הוא דווקא בחלק הסוד, והוא הנצרך תיקון.

ובזה מתבאר עניין המן, שלא ניתן בתחילת ספירת העומר, אלא דווקא בסמוך לל"ג בעומר. כי המן שייך לבחינת עץ החיים, והוא מזון הבא מן השמים, בלא טורח גשמי.

והנה בגמרא¹⁶ מסופר על רבי שמעון בר יוחאי ובנו רבי אלעזר, שנכנסו למערה מפני גזירת המלכות, ונעשה להם נס – עץ חרוב ומעיין מים. וישבו שם שנים עשרה שנה בעסק התורה, עד שנבדלו לגמרי מענייני העולם הזה. וכשיצאו וראו בני אדם עוסקים במלאכתם, לא יכלו לסבול זאת, וכל מקום שהיו

אותה תורה נסתרת שנתגלתה על ידי רבי שמעון בר יוחאי.

וכבר אמרו בגמרא¹¹: "רבי שמואל בר נחמן בשם רבי יונתן. הלוחות היו אורכן ששה טפחים ורחבן שלשה. והיה משה תפוש בטפחיים והקדוש ברוך הוא בטפחיים וטפחיים ריוח באמצע. כיון שעשו ישראל אותו מעשה ביקש הקדוש ברוך הוא לחוטפן מידו של משה. וגברה ידו של משה וחטפן ממנו. הוא שהכתוב משבחו בסוף ואומר ולכל היד החזקה. ייא שלמא על ידא דגברת על מינא".

ויש להבין: למה החזיק הקב"ה את חלקן העליון של הלוחות? והלא לאחר מכן יכול משה לשאתן לבדו?

אלא שבשעת מתן תורה, כאשר נתגלה הקב"ה על הר סיני, נרתעו ישראל מפני עוצם הגילוי, ואמרו למשה¹²: כג / קרב אתה ושמע, את כל-אשר יאמר יהוה אלינו; ואת תדבר אלינו, את כל-אשר ידבר יהוה אלינו אליך--ושמענו ועשינו

ורש"י מעיר "התשתם את כחי כנקה, שנצטערת עליכם ורפיתם את ידי כי ראיתי שאינכם חרדים להתקרב אליו מאהבה, וכי לא היה יפה לכם ללמוד מפי הגבורה ולא ללמוד ממני?!"

ומעתה מובן, שכוחו של משה להחזיק את הלוחות נחלש מצד העם. ועל כן נצרך סיוע עליון – אחיזת הקב"ה בלוחות. וכאשר חטאו בעגל ונסתלקה השכינה, ראויות היו הלוחות לשוב למרום, ומשה נאחז בהן בכוחו להשיבן ולהורידן לעולם.

והנה מגלה הנזר הקודש¹³, כי שלושת חלקי הלוחות רומזים לשלושת חלקי התורה: תורה שבכתב, תורה שבעל פה, וסתרי תורה. והחלק העליון – שביד הקב"ה – הוא כנגד סודות התורה. וזה שאומר רב חיים ויטאל¹⁴, כי סירובם של ישראל לשמוע מפי הקב"ה עצמו פגע דווקא בקבלת פנימיות התורה. ובכך חזרו במידת מה על חטא אדם הראשון, שהעדיף את עץ הדעת על פני עץ החיים.

ונמצא, שחולשת ידיו של משה הייתה דווקא במקום זה – בסתרי התורה. ועל כן חלק זה לא ניתן בגילוי גמור, אלא נותר בהסתר, נמסר ליחידים, עד הדורות האחרונים.

¹¹ תלמוד ירושלמי, מסכת תענית, פרק ד', משנה ה'.

¹² דברים ה', פסוק כ"ג.

¹³ בראשית רבה, פרשה א', פסקה א'.

¹⁴ הקדמת שער ההקדמות.

¹⁵ שמות י"ט.

¹⁶ מסכת שבת, דף ל"ג ע"ב.

ולפיכך, כאשר ברא הקב"ה את האדם, לקח עפר מכל הארצות, ואת הראש – מקום הנשמה – יצר מארץ ישראל, כדי שתהא התאמה בין מקור הנשמה למקומה בגוף.

אך כדי להחיות שתי בחינות אלו – נשמת האדם ונשמת הארץ – יש צורך בשפע מאותה מדרגה, היא בחינת נשמה. וזהו סוד סתרי התורה, שהם נשמת התורה.

ומכאן דברי **האוצרות יוסף**, כי כדי לזכות לשבת בארץ ישראל, צריך שהראש ישלוט על הגוף. כי אז מתחברת נשמת האדם לנשמת הארץ, ונעשית הרמוניה ביניהם. ובזה גם דברי **האריז"ל**¹⁷, שכאשר היו ישראל אוכלים את המן בקדושה, היה נכנס דרך הקנה ולא דרך הוושט – כלומר, היה מזין את הנשמה ולא את הגוף. ואילו הפחותים היו אוכלים כדרך הטבע.

נמצא, כי המן הוא אות למדרגת האדם – האם חי הוא בחיי נשמה, או בחיי גוף בלבד. ואם זוכה – אזי מתקיים חיבור שלם בין ישראל, התורה והקב"ה.

וזהו אשר החסרנו במתן תורה – את חלק הסוד שלא קיבלנו בשלמות. ולאחר דורות רבים, נתגלה על ידי רבי שמעון בר יוחאי. ועל כך אמר אליהו הנביא, כי בזכות גילוי זה תבוא החירות לעולם.

יהי רצון שנזכה לאור כל סתרי התורה, במהרה בימינו, אמן ואמן.

שבת שלום.

יהודה משה שרביט

מביטים בו היה נשרף. עד שיצאה בת קול ואמרה: "להחריב עולמי יצאתם? חזרו למערתכם." לאחר שנה נוספת, יצאו שוב, ואז נמתקה מידתם – רבי אלעזר שורף ורבי שמעון מתקן.

ולכאורה, למה תמהו כל כך על העוסקים במלאכה? וכי לא ידעו מציאות העולם?

אלא שיש מחלוקת¹⁷ בין רבי ישמעאל לרבי שמעון בר יוחאי: האם על האדם לעסוק במלאכה ולייחד עיתים לתורה, או שמא עליו להתמסר לתורה בלבד. רבי ישמעאל מדבר במסגרת מציאות העולם לאחר החטא, שבה נגזרה על האדם מלאכה לפרנסתו. ואילו רבי שמעון מגלה מציאות עליונה יותר – אפשרות לשוב למדרגת עץ החיים, שבה אין צורך בעמל גשמי.

ובמערה השיג רבי שמעון מדרגה זו, ונעשה שיך למציאות אחרת לגמרי. ועל כן, כאשר יצא, לא יכלה מציאות החטא לעמוד כנגד מדרגתו, והייתה נשרפת מפניו. עד שהקב"ה החזירו למערה, כדי ללמדו כיצד להאיר את העולם בהדרגה, ולא לשברו.

ומכאן אנו למדים, כי סתרי התורה – בחינת עץ החיים – פוטרים את האדם מקללת העמל. וזהו עניין המן, שהוא מזון הבא מן השמים בלא טורח, כפי שאכלו בני ישראל במדבר.

וכן אמרו¹⁸, כי המצות שאכלו ביציאת מצרים היה בהן טעם מן. נמצא, שבשלושים הימים הראשונים היו בתהליך הכנה, ולאחר מכן בשלושת הימים – קיבלו הכנה אלוקית, וביום ל"ג בעומר – זכו לגילוי המן בשלמות. והמן אינו אלא אמצעי לקשר את האדם לעץ החיים, ולפתוח לו שער לסתרי התורה, תורת הזוהר.

ודע, כי חלק זה של התורה נקרא נשמה. הוא הפנימיות המחיה את כל חלקי התורה. ולפיכך הוא כנגד החלק העליון של הלוחות, והוא השפע האלוקי היורד ומתלבש בגשמיות.

וכן הוא בארץ ישראל – שאינה רק מציאות גשמית, אלא נשמת כל הארצות. וכפי שביאר **השפת אמת**, שיש לה שורש עליון, והיא יורדת מן השמים.

כדי להקדיש את דבר התורה הבא לעילוי נשמת או לברכה, ניתן ליצור קשר בכתובת המייל

yamcheltorah@gmail.com

¹⁷ מסכת ברכות, דף ל"ה ע"ב.

¹⁸ מסכת קידושין, דף ל"ח ע"א.

¹⁹ שער מאמרי רז"ל, פרקי אבות, פרק ו', דיבור המתחיל: "גדולה תורה...".